

Slavko Kremenšek

OB ZADNJI KNJIGI IZ PROJEKTA ETNOLOŠKA TOPOGRAFIJA SLOVENSKEGA ETNIČNEGA OZEMLJA¹

Spoštovani gostje, drage kolegice in kolegi, dovolite mi, da pred predstavitvijo dela kolegice Inge Miklavčič Brezigar *Občina Tolmin* predstavim okvir, v katerega knjiga sodi. Delo je namreč 18. zvezek dolgoročne raziskovalne naloge *Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja - 20. stoletje*. Naša tovrstna topografska prizadevanja pa štejemo v prav tako dolgoročni raziskovalni program z naslovom *Način življenja Slovencev v 20. stoletju*, ki je bil spočet na koncu sedemdesetih let. Tedaj smo namreč že imeli za seboj vrsto živahnih razprav, ki so se nanašale na potrebo po določeni prenovi slovenske etnološke vede. Te razprave so med drugim tekle v okvirih neformalne raziskovalne skupnosti slovenskih etnologov, ki je v letih 1975-1978 objavila 12 zvezkov vprašalnic prav tako pod naslovom *Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja*. Vprašalnice, ki obsegajo okrog 1400 strani, so pomenile in še pomenijo pomemben metodični priročnik, s katerim smo utrdili spoznanje, da ni etnološko zanimivo samo podeželje, ampak so enako pomembna tudi mesta, da niso predmet naše obravnave le kulturni pojavi, ampak tudi ljudje, producenti in konzumenti takih ali drugačnih kulturnih sestavin. Pri tem smo imeli še posebej v mislih razmerje pripadnikov posameznih socialnih, profesionalnih oziroma etničnih skupin do njihovega kulturnega in naravnega okolja, se pravi njihov način življenja.

Čeprav nas načelno zanimajo vsa obdobja v razvoju posameznih etničnih skupnosti, smo se pri oblikovanju projekta *Način življenja Slovencev v 20. stoletju* iz razlogov bolj praktične narave omejili na obdobje približno zadnjih sto let. Z načinom življenja najrazličnejših socialnih in profesionalnih skupin v različnih delih slovenskega etničnega prostora v omenjenem času smo se nameravali čim bolj seznaniti skozi monografske obravnave posameznih krajev, vasi, trgov, mest in mestnih četrti ali tudi posameznih profesionalnih oziroma socialnih skupnosti. Da bi bil izbor krajev za preučitev čim bolj strokoven, smo se lotili tako imenovane rajonizacije po občinah, kakršne smo poznali do konca leta 1994. Vendar so ti rajonizacijski elaborati zaradi prizadevnosti izvajalcev načrta prerasli v prave regionalne topografske študije, kakršna je pred nami tudi za bivšo občino Tolmin. Seveda se je s tem delo bistveno upočasnilo, prvotni elan je iz več razlogov, pojasnjenih v knjižici *Poročila*, izdani leta 1992, postopoma usihal.

Tako je topografska akcija glede na prvotno zamisel, da bi pokrili ves slovenski etnični prostor, ostala torzo. Njeno nadaljevanje je tudi zavoljo spremembe upravnopolitičnih okvirov postalo nemogoče. Z zvezkom za občino Tolmin, torej predvidoma zadnjim po vrsti, je opravljena približno četrtina načrtovanih študij. Kljub temu dela v nobenem pogledu na kaže podcenjevati. Kolegi, ki svojega dela niso us-

ETNOLOŠKA TOPOGRAFIJA SLOVENSKEGA ETNIČNEGA OZEMLJA - 20. STOLETJE

Občina

TOLMIN

peli dokončati, bodo zbrano gradivo še kako koristno uporabili v drugih zvezah; o tem smo lahko prepričani.

Na Oddelku za etnologijo Filozofske fakultete je bilo delo na topografiji vrsto let najneposredneje povezano s pedagoškim procesom. Tako je nastalo več sto nalog topografskega značaja in je bilo zbrano bogato fotografsko gradivo za posamezne topografske teme, ki ga hranimo v oddelčni dokumentaciji. Posameznikom med študenti je celo uspelo svoje delo natisniti. Sicer pa vsebuje nadroben pregled omenjenih študentskih nalog in drugega gradiva, povezanega s topografsko akcijo, prej omenjeno *Poročilo*. Iz te knjižice je razvidno, da je na voljo bistveno več zbranega gradiva, kot ga vsebujejo objavljena dela, in to za ves slovenski etnični prostor.

Del, kakršno je sedaj izšlo za bivšo občino Tolmin, je bilo natisnjenih, kot rečeno, skupaj s tolminskim zvezkom osemnajst. Leta 1981 sta izšla topografska pregleda za občini

¹ Uvodne besede na predstavitvi knjige Inge Miklavčič Brezigar *Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja - 20. stoletje - Občina Tolmin* 16. maja 1996 v Kulturno informacijskem centru Križanke v Ljubljani.

Ljutomer in Kočevje, 1982 za Gornjo Radgono, 1984 za Slovensko Porabje in Škofjo Loko, 1985 za Črnomelj, Mursko Soboto in Rož, 1988 za Lendavo, 1989 za Sevnico in Domžale, 1990 za Cerknico, 1991 za Šmarje pri Jelšah in občino Ljubljana-Bežigrad, 1992 za Ravne na Koroškem in leta 1994 za občini Izola in Metlika. Avtorji teh del pa so Fanči Šarf (Štirikrat), Zmago Šmitek, Marija Kozar Mukič, Meta Sterle, Andrej Dular, Majda Fister, Mojca Terčelj, Marjanca Klobčar, Ralf Čeplak, Jasna Sok, Breda Pajsar, Nena Židov, Karla Oder, Bogdana Tome Marinac, Marjetka Balkovec in sedaj Inga Miklavčič Brezigar.

Vsa navedena dela so pisana po enotnem, utirjenem programu; to pač zaradi primerljivosti posameznih obravnavanih območij med seboj. Druga oblika topografskega dela, ki smo ga spočeli, pa so krajevne monografije. V okviru raziskovalnega programa Način življenja Slovencev v 20. stoletju so nastala in bila izdana tri taka dela: leta 1981 knjiga Mojce Ravnik *Galjevica*, leta 1987 delo *Kruh in politika* s podnaslovom *Poglavja iz etnologije Vitanja*, ki sta ga uredila in v glavnem tudi napisala Duša Krnel Umek in Zmago Šmitek, ter leta 1988 dvojezično, v slovenskem in madžarskem jeziku izdano delo Marije Kozar Mukič *Gornji Senik*.

Kot je znano, so krajevne monografije še vedno zelo upoštevana oblika etnološkega raziskovalnega dela. Nastajajo pa zunaj omenjenega okvira, čeprav najbrž ne povsem brez pobud, ki izvirajo iz programa, o katerem govorimo. To velja seveda še zlasti za študentske naloge, med katerimi uspe posameznim avtorjem oziroma avtoricam priti celo do knjižne objave.

Dolgoročna naloga *Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja - 20. stoletje*, ki ji s posebnim ozirom na Občino Tolmin namenjamo današnjo predstavitev, ostaja glede na prvotno zamisel resda nedokončana. Razlogov za to je, kot rečeno, več. Med drugim se je pri nekaterih kolegih ukoreninilo prepričanje, do so "z raznimi obširnimi projekti, ki naj bi kar se da celovito zajeli celotno slovensko ozemlje, povezane tudi premnoge pasti, ki takšne podvige v osnovi onemogočajo". Vendar je bila v uvodu v omenjeno *Poročilo* na tako stališče zapisana replika, da smo lahko prepričani, da bomo prej ali slej spet imeli generacije, ki bodo imele smisel za večje, celovitejše in skupnostne naloge in jih "premnoge pasti" niti dejansko niti prividno ne bodo plašile.

Sicer pa lahko ugotovimo, da smo ob koncu sedemdesetih let, ko smo načrtovali delo na topografiji, na krajevnih študijah, govorili tudi o drugih oblikah raziskav, ki bi se nanašale na ves slovenski etnični prostor in so za celovito etnološko podobo Slovencev nujno potrebne. Tako je bil med drugim govor o etnološkem slovarju, za katerega se je začelo delo šele v zadnjih letih in je, lahko rečemo, v polnem zagonu. Kolegica Marija Kozar Mukič oddaja te dni v tiskarno etnološki slovar za Slovensko Porabje in je zato danes ni med nami. Pred meseci je bil Ministrstvu za znanost in tehnologijo posredovan predlog projekta *Etnološke raziskave Slovencev*, ki med drugim vsebuje delo na etnološki regionalizaciji slovenskega etničnega ozemlja, pač na nečem podobnem, kar smo imeli v mislih na začetku topografske akcije. V pripravi je retrospektivna slovenska etnološka bibliografija.

Delo za celovito etnološko podobo Slovencev torej kljub vsemu napreduje. Etnološka topografija je sestavina tega dela, ki jo bodo sicer nadomestile (in jo, kot rečeno, že nadomeščajo) druge oblike, ki pa bodo v vsakem primeru mogle in morale računati z njenimi rezultati.

Na koncu mi še dovolite, da se kot koordinator dela na topografiji zahvalim vsem, ki so se vključili v to dolgotrajno in zahtevno raziskovalno prizadevanje, tudi če so ga morda v tej ali drugi obliki le bolj ali manj aktivno spremljali. Posebna zahvala pa seveda velja vsem tistim kolegicam in kolegom, ki so s svojo vztrajnostjo uspeli prevzeto nalogo pripeljati do uspešnega konca, se pravi do natisa dela - kolegica Šarfova, ki ji je to uspelo kar štirikrat, nam je lahko in nam je tudi bila pri tem v resnici vzor. Toplo bi se rad zahvalil prizadevnim članom uredniškega odbora topografskih izdaj, kolegicam in kolegom Janezu Bogataju, Mihaeli Hudelja, Milanu Natku, Nives Sulič Dular, Ingrid Slavec Gradišnik in Fanči Šarf. Prav tako izrekam zahvalo Znanstvenemu inštitutu Filozofske fakultete, prek katerega smo imeli nalogo prijaviteno pri nekdanji Raziskovalni skupnosti Slovenije oziroma kasneje pri Ministrstvu za znanost in tehnologijo. S hvaležnostjo naj se spomnim kulturnih in drugih skupnosti nekdanjih in tudi sedanjih skupščin posameznih občin, ki so nam omogočile natis za tisk pripravljenih del. In seveda številnih posameznikov, posebej informatorjev, tudi ustanov, ki so našim kolegom - sodelavcem tako ali drugače pomagali k uspešnemu zaključku dela.

KIC Križanke, 16. 5. 1996.
Od leve: Jadranka Šumi, Slavko
Kremenšek, Inga Miklavčič
Brezigar, Janez Bogataj.

Foto: Mihaela Hudelja.